

kort & krachtig

leesvoer

Frederika Brummer

Frederika. Het leven van een woonwagengeneratie tussen 1900 en 1945

Frederika Brummer kon drie jaar geleden nog niet lezen en schrijven. Toen op het woonwagencentrum waar zij woont een lees- en schrijfcursus van start ging, was Frederika één van de eerste deelnemers. Op 62-jarige leeftijd begon zij verhalen te schrijven. Frederika zegt hierover zelf: 'We werden uitgedaagd om te praten en te schrijven over ons eigen leven. Maar in het begin waren wij een beetje wantrouwig tegenover Sonja, onze begeleidster. We wilden nooit door buitenstaanders in ons wereldje laten kijken. Toen ik eenmaal een beetje kon schrijven, kreeg ik steeds meer de behoefte herinneringen aan vroeger op papier te zetten. Aan één avond in de week had ik niet meer genoeg. Sonja hielp me de verhalen op te schrijven. En al gauw ontstond het idee om van deze verhalen een boek te maken.

Ik wil met dit boek andere mensen, burgers, vertellen hoe wij moesten leven en hoe dat leven bepaald werd door het beleid van de overheid. Dat is tot nu nog zo: woonwagebewoners hebben nog steeds niet het recht om hun manier van leven zelf te bepalen.'

Het is een uitgebreide en openhartige beschrijving geworden, *van binnenuit*: het leven van woonwagebewoners tussen 1900 en 1945.

Het boek is verkrijgbaar door f 10,- over te maken op postgiro 4265736 t.n.v. Uitgeverij Pen-

door, Amsterdam, onder vermelding van de titel of via de boekhandel.

H. Gijssels

Campamento — aan de rand van Mexico City

De Scharnierreeks bevat verhalen die bedoeld zijn als kritische lectuur voor circa 14-jarigen. Als veertiende deeltje in deze reeks verscheen 'Campamento — aan de rand van Mexico City' van Hugo Gijssels. Dit werkje vertelt het authentieke verhaal van Francisco de la Cruz, die in een armenwijk van Mexico City de verpauperde bevolking organiseert in een strijd tegen de onderdrukking. Het verhaal handelt over de omsingeling van een krottenwijk door het leger volgens een in de Verenigde Staten geleerde honger-uitdrijvings-techniek. Via een beschrijving van de gevoels- en denkwereld van zowel de revolterende armen als de van bovenaf gedirigeerde militairen toont de auteur aan dat beide in essentie gedreven worden door hetzelfde motief: de armoede ontvluchten. Aan de hand van enkele documenten en aanvullende gegevens van de auteur wordt de problematiek van de onderdrukking in een ruimer kader gesitueerd.

Dit Scharnierboek is te verkrijgen met pedagogische bijlage voor gebruik in de klas.

Bestellen bij: AKO, Lage St. Annastraat 20, B 2000 Antwerpen, België. Het kost 80 Bf.

Adressen van de auteurs in dit nummer

Steven ten Brinke, p/a Pedagogisch-Didactisch Instituut, afd. Nederlands, Heidelberglaan 2, 3584 CS Utrecht

Ans Buys, Breestraat 41, 5256 ED Heusden
Marianne Clausing, Zocherstraat 31 IV, 1054 LR Amsterdam

Jo Nelissen, p/a Schooladviescentrum, Ondiep 63, 3552 EB Utrecht

Dick Verweij, de Lairessestraat 56 I, 1071 PA Amsterdam

Wil van der Veur, p/a Pedagogisch-Didactisch Instituut, afd. Nederlands, Heidelberglaan 2, 3584 CS Utrecht

Anne-Coos Vuurmans, p/a Schooladviescentrum, Ondiep 63, 3552 EB Utrecht

Simone Walvisch, de Lairessestraat 56 III, 1071 PA Amsterdam

LOBO-uitgaven

De projectgroep LOBO (van de SLO) maakt voorzetten voor de instellingswerkplanontwikkeling voor PABO's (opleidingen basisonderwijs). In Moer 1983/2 is een vijftal van hun uitgaven (zogenoemde B-delen) besproken. Ondertussen hebben ze weer flink wat geproduceerd. We zullen hier weer vijf van die geschriften bespreken. Ze zijn te bestellen bij: SLO, afd. Verkoop, Postbus 2041, 7500 CA Enschede.

Maak het noul

Over instellingswerkplanontwikkeling, deel I

door Riky Rutten, Peter Dekkers en Henk Figuee

Vooraf voor het vaststellen van de inhoud van een instellingswerkplan kan 'Maak het noul' nuttig zijn. De eisen die de overheid (o.a. in het 'concept Besluit') stelt aan de inhoud van een instellingswerkplan, munten niet uit door helderheid en consistentie. Voor de instellingen is het instituutswerkplan op de eerste plaats een werkdocument voor de direct-betrokkenen. En zo'n 'handleiding' zal daarom een bruikbare structuur moeten hebben. De auteurs van dit B-deel geven een voorzet om de inhoud van het instellingswerkplan te bepalen. Zij onderscheiden twee delen in zo'n plan: een beleidsplan (algemeen gedeelte dat om de vier jaar wordt herschreven) en een actieplan (met jaarlijks bij te stellen deelplannen). Het beleidsplan vertolkt de streefrichting van een instelling; het actieplan is een begroting van activiteiten.

Het beleidsplan hebben de schrijvers van dit B-deel de structuur van het 'Modelonderwijsleerplan PABO' meegegeven. Daarbij zijn voorbeelden gezet van uitspraken, zoals die in een beleidsplan zouden kunnen voorkomen. Het actieplan delen zij minder strak in. Zij doen een indelingsvoorstel met voorbeelden van (inhouden van) deelplannen.

Kijk op (taal)onderwijs II

door Peter Dekkers, Vincent Klabbers en Ada Kwakman

Enige maanden geleden werd het eerste deel van 'Kijk op (taal)onderwijs' uitgegeven. Het bevatte een programma voor het eind van de opleiding over de bewustwording van verschillen in onderwijs en de daaraan ten grondslag liggende verschillen in opvattingen. KOTO I was tegelijkertijd een verslag van een stukje opleidingspraktijk uit

de pedagogische academie St. Jozef.

Het tweede deel van 'Kijk op (taal)onderwijs' is een duidelijk vervolg op deel I. Het heeft als onderwerp: schoolwerkplan en de ontwikkeling ervan. Het bevat een opleidingsprogramma voor minstens een tiental middagen. De zeven eerste bijeenkomsten hebben een gemeenschappelijk programma voor alle studenten en worden door een onderwijskundige en een Neerlandicus begeleid. De daarop volgende studiemiddagen besteden de studenten individueel of in groepsverband aan het opzetten van een deelwerkplan voor hun zaakvak. De zaakvakdocenten zijn daarbij betrokken. Het gemeenschappelijke deel van KOTO II gaat over onderwerpen als: Wat is een schoolwerkplan; ontwikkelingsstrategieën; het algemeen gedeelte op verschillende manieren gevuld; verschillende deelplannen over hetzelfde onderwerp; en praktijkervaringen. Het aspect taal komt deze keer slechts terloops in beeld.

Hé meester, we krijgen een echte leraar!

Over studentgericht onderwijs en persoonlijk vakmanschap als primaire intenties in het nieuwe PABO-onderwijs

door Ad Bok

Op allerlei plaatsen in het land hebben opleiders, vaak onttrokken aan het oog van hun collega's, geprobeerd om persoonsvormend studentgericht opleidingsonderwijs te beginnen. Ad Bok is één van hen.

Dit B-deel gaat over een poging om binnen het kader van een traditionele opleiding veranderingen aan te brengen die een afspiegeling zijn van het gewenste onderwijs in de basisschool. Uitgangspunt daarvoor is de gedachte, dat een dociel opgeleide student weinig kans heeft uit te groeien tot een leraar basisonderwijs die de kinderen zelf verantwoording geeft. Wanneer je het basisonderwijs wilt verbeteren, zul je soortgelijke veranderingen in de opleiding dienen na te streven, vindt de auteur. Het gaat niet aan, dat opleiders vanuit hun leunstoel of vanachter de kathedertel vertellen, hoe het basisonderwijs moet vernieuwen. Zij zullen goede voorbeelden moeten geven.

Het voorbeeld van Ad Bok betreft taalonderwijs, maar beperkt zich daar niet toe. De schrijver laat zien, hoe je een stukje opleidingsonderwijs kunt omvormen tot onderwijs dat de studenten zelf betreft. Eigenlijk is het een onderschrijving van het uitgangspunt van het A-deel van het 'Model-

onderwijsleerplan PABO', dat beroepsvorming ook altijd persoonsvorming is en omgekeerd. In 'Hé meester, we krijgen een echte leraar!' is zowel theoretisch als heel (opleidings-)praktisch aangegeven hoe er studentgericht gewerkt kan worden, zonder dat er een ideaalbeeld is geschetst. De auteur laat ook zien, wanneer zijn werkwijze in de uitvoering niet slaagde, wat de moeilijkheden waren die hij tegenkwam. Hij heeft ook een voorbeeld opgenomen van een 'tentamen', waaronder hij een proefstuk verstaat dat zowel een evaluatie van het voorafgaande opleidingsonderwijs als een aanzet voor het vervolg bevat.

Een goed begin

Programmavoorstellen voor de propedeutische fase, deel I

door Els Dijkstra, Henk Figuee, Peter Dekkers en Ryki Rutten

In de opleidingen lijkt een grote mate van overeenstemming over de inhoud van een oriëntatieprogramma voor eerstejaars te bestaan. De aspecten die daarbij steeds genoemd worden, zijn:

- Kennismaken met het toekomstig werkveld. En in het geval van de leraar basisonderwijs betekent dit: inzicht in de verschillende beroepsrollen in de micro-, meso- en de macrostructuur van het beroep van leraar.
- Kennismaken met de toekomstige leerlingen, dus met kinderen van 4 tot 12 jaar.
- Kennismaken met de opleiding. Van een havo-student wordt heel ander studiegedrag gevraagd dan van de PABO-student.

De auteurs van 'Een goed begin' bieden programmavoorstellen aan die de drie genoemde inhoudsaspecten bevatten. Zij hebben een oriëntatieplan opgezet van vijf studieblokken. Die studieblokken beslaan ieder een zeswekelijks programma voor twee dagen in de week: drie dagdelen op het instituut; één dagdeel op een stageplaats. 'Een goed begin' is zodanig opgezet, dat de programma-onderdelen ook anders te ordenen zijn: bijvoorbeeld in programma's voor hele weken. In ieder geval is 'Een goed begin' een gemeenschappelijk opleidingsprogramma voor een derde van de opleidingstijd in het eerste studiejaar. Daarnaast kunnen de instituten al of niet vakgescheiden

programma's ontwikkelen.

Het opzetten van een programma voor de propedeutische fase is lastiger dan men op voorhand denkt. Dat hebben de auteurs van 'Een goed begin' ook ervaren; het heeft hun meer tijd gekost dan was voorzien. Vandaar dat op dit moment het plan nog niet helemaal af is. Om de instituten toch vast vooruit te helpen om al in het komend jaar wat ervaring op te doen, is het programma van de twee eerste studieblokken, te weten 'Blikwisselen' en 'Communiceren' nu al uitgegeven als deel I. De overige drie programma-onderdelen verschijnen binnenkort. De studieblokken zijn in zoverre tot 'hapklare' brokken verwerkt, dat er heel concrete lesopzetten voor docenten in staan voor de drie dagdelen op het instituut.

Een goed begin

Programmavoorstellen voor de propedeutische fase, deel II

door Peter Dekkers, Henk Figuee en Riky Rutten

Dit deel II bevat een voorzet voor een studieblok 'Waarnemen'. Deze keer zijn de voorstellen wat minder uitvoerig beschreven. Maar de auteurs hebben toch zoveel activiteiten beschreven, dat daarmee gedurende zes weken twee dagen gevuld kunnen worden. Bovendien is in dit B-deel vaak naar literatuur verwezen, waarmee PABO-docenten vervangende activiteiten kunnen vormen of het programma nog wat kunnen uitbouwen.

De lesvoorstellen zijn inhoudelijk in een glijdende lijn geordend: aan het begin van het B-deel staan lesopzetten over het 'wie' en 'waarom' van het waarnemen; verderop in het programma gaat het meer over het 'wat' en het 'hoe'. 'Waarnemen' is geen cursus leren observeren, dat moet uitdrukkelijk gesteld worden. Het is een echt oriëntatieplan, waarbij het gaat om kennismaking met het toekomstige werkveld, met kinderen en met de opleiding.

Ook in een ander opzicht vertoont 'Waarnemen' een glijdende lijn: van algemeen en persoonsgericht naar beroepsggericht: aan het begin staat bijvoorbeeld een lesidee over de invloed van het referentiekader op het waarnemen; achterin het programma komen bijvoorbeeld lesideeën voor over open en gesloten waarnemingstechnieken.